

України встановлює кримінальну відповідальність лише за ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу та не передбачає відповідальності за ухилення від альтернативної служби, яка є службою, що запроваджується замість проходження строкової військової служби й має на меті виконання обов'язку перед суспільством [3, с. 232].

Література

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 бер. 1992 р. № 2232-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>

2. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2332>

3. Медведєва І. Окремі аспекти реалізації кримінальної відповідальності по ст. 355 КК України. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 3. С. 232-233.

УДК 343.9(043.2)

Бахмач А.О., здобувач вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

СВОЄЧАСНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ, ЯКІ БРАЛИ УЧАСТЬ У БОЙОВИХ ДІЯХ, ЯК МЕТОД ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Важливість своєчасного вжиття суспільством та державою комплексних заходів з метою запобігання злочинності серед військових, які брали участь у бойових діях, явно демонструє зарубіжна статистика.

Так, за даними Міністерства юстиції США, оприлюдненими у 2015 році, у США кожен третій військовий-ветеран принаймні один раз, у порівнянні з менш ніж п'ятою частиною всіх неветеранів, був заарештований за правопорушення [1].

Згідно з даними звіту Ради кримінального правосуддя США «From Service through Reentry. A Preliminary Assessment of Veterans in the Criminal Justice System», оприлюдненим у серпні 2022 року, близько 8% усіх ув'язнених США, або близько 181 500, були військовими ветеранами [2].

На підставі цих та інших статистичних даних Рада кримінального правосуддя США зробила висновок, що показники злочинності серед військових ветеранів значно перевищують рівень злочинності серед цивільного населення та це створює значну загрозу для суспільства.

Що стосується визначення показників злочинності серед учасників бойових дій в Україні, скоєних ними у цивільному житті, то це зробити вкрай складно, зважаючи на недостатність статистичних даних та їх

можливу неточність.

До військових, які брали участь у бойових діях в Україні, ми відносимо учасників АТО/ООС та учасників бойових дій (далі – «УБД»), які відбуваються в Україні починаючи з 24 лютого 2022 року. Спільним терміном для визначення обох вищевказаних категорій учасників воєнних може бути термін «військові ветерани».

Наразі, щодо визначення кількості правопорушень, скоєних військовими ветеранами в Україні, можна скористатися лише доступною статистикою Генеральної прокуратури України, яка в своїх статистичних звітах за 2018, 2019, та 2020 роки наводила дані щодо учасників АТО/ООС, які вчиняли кримінальні правопорушення [3].

За цими даними у 2018 році серед 126 652 осіб, яким було пред'явлено підозру у скоєнні злочину, 1206 мали статус учасників АТО/ООС, за 2019 рік відповідно 119 229 та 1 131, за 2020 рік відповідно 111 420 та 1 007.

Ці статистичні дані, на перший погляд не демонструють масштаб проблеми в Україні. Але, зважаючи на кількість УБД, які сьогодні приймають участь у бойових діях і не демобілізовані, а це близько одного мільйона осіб, можна стверджувати, що цей масштаб значно збільшиться після демобілізації таких осіб, що демонструє досвід інших країн, зокрема США.

Повертаючись до США з'ясуємо яким чином в цій країні пропонується вирішувати проблему з високими показниками злочинності серед військових ветеранів.

Радою кримінального правосуддя США в ході розробки та складання згаданого вище звіту у серпні 2022 року та усвідомлення масштабу проблеми було прийнято рішення створити спеціальну Комісію з правосуддя ветеранів, яка протягом двох років має детально дослідити причини проблеми злочинності серед ветеранів та запропонувати конкретні рішення, які допоможуть запобігти цьому явищу.

Тобто, в США на рівні держави визначено, що питання запобігання злочинності серед військових ветеранів, є надзвичайно актуальним, і його необхідно вирішувати на державному рівні. І це мають бути прикладні заходи.

Ці висновки уряду США ґрунтуються не тільки на статистичних даних, але й на проведених наукових дослідженнях, зокрема Donna M. Shaw, Cynthia M. Churchill, Russell Noyes Jr., Paul L. Loeffelholz [4], Ann R. Auberry.

За результатами цих досліджень встановлено, що існування високого ризику скоєння кримінальних правопорушень військовими, які перебували в зоні воєнних дій, пов'язано, перш за все, зі станом їх психічного здоров'я. Найбільш високий рівень ризику вчинення кримінальних правопорушень мають ті військові ветерани, у яких після перебування в зоні бойових дій

діагностовано різні психологічні та психіатричні розлади, такі як, наприклад ПТСР (посттравматичний стресовий розлад).

При цьому, науковці прийшли до висновку, що наявність самих по собі психічних розладів (захворювань) ще не вказує на автоматичну деструктивність військового, який отримав такий розлад, по відношенню до суспільства. Ризик збільшується у тих військових ветеранів, які ще до перебування у зоні бойових дій мали певні поведінкові особливості та схильність до вчинення деструктивних дій. Отримані ж у зоні бойових дій психологічні та психіатричні розлади посилюють такі деструктивні схильності та сприяють їх проявам як у соціальному оточенні (направлені зовні у формі вчинення кримінальних правопорушень), так і щодо самої людини (направлені всередину, наприклад, у формі суїцидальних настроїв).

Зважаючи на такі висновки досліджень, вбачається надважливим завданням суспільства та держави щодо запобігання злочинності серед військових ветеранів навчитися не тільки вчасно діагностувати наявність у таких військових самого по собі психічного розладу (захворювання), а й поєднати таку діагностику із з'ясуванням особистих біологічних та психологічних характеристик, схильностей та особливостей поведінки ветерана, які сформувались на його біографічному шляху до участі у воєнних діях.

За результатами проведення такого діагностування учасника бойових дій та встановлення ступеню ризику його соціальної небезпечності як для суспільства так і для самого себе, можуть бути рекомендовані різні напрямки та види реабілітації. Це:

- або комплексна психо-фізична реабілітації, яка має знизити ризик деструктивної антисоціальної поведінки у військових, у яких діагностовано високий ступінь такого ризику;
- або психологічна допомога військовим з подальшою підтримкою, у яких виявлено ризики деструктивних дій щодо себе.

Також для допомоги військовим ветеранам можуть вживатись інші заходи психологічної допомоги, а також адаптації до соціального життя та ринку праці у змінених умовах після демобілізації.

В усіх випадках своєчасно надана реабілітаційна допомога може суттєво знизити ризики деструктивних проявів у таких осіб.

Література

1. Commission will study why veterans are more likely than nonveterans to get in trouble with the law. URL: <https://www.nbcnews.com/news/crime-courts/commission-will-study-veterans-are-likely-non-veterans-get-trouble-law-rcna44326>.

2. Council and Criminal Justice. August 9, 2022. URL: <https://counciloncj.org/vjc-preliminary-assessment/>.

3. Генеральна прокуратура України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.

4. Criminal behavior and post-traumatic stress disorder in Vietnam veterans Donna M. Shaw, Cynthia M. Churchill, Russell Noyes Jr., Paul L. Loeffelholz. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0010440X87900575>.

УДК 343.424(043.2)

Ковтун О.І., здобувач вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ У ДИСПОЗИЦІЯХ СТ. 180 КК УКРАЇНИ

Однією із норм, які на рівні КК України [1] захищають право людини на свободу віросповідання є норма, передбачена ст. 180 «Перешкоджання здійсненню релігійного обряду». Так, у ч. 1 ст. 180 КК України «Перешкоджання здійсненню релігійного обряду» передбачена кримінальна відповідальність за незаконне перешкоджання здійсненню релігійного обряду, що зірвало або поставило під загрозу зриву релігійний обряд, а в ч. 2 цієї статті передбачена кримінальна відповідальність за примушування священнослужителя шляхом фізичного або психічного насильства до проведення релігійного обряду. Очевидно, що назва статті не охоплює склад злочину, який передбачений у диспозиції ч. 2 цієї статті.

Об'єкт злочину. У юридичному складі злочину «Незаконне перешкоджання здійсненню релігійного обряду, що зірвало або поставило під загрозу зриву релігійний обряд», передбаченому у диспозиції ч. 1 ст. 180 КК України *обов'язковим безпосереднім об'єктом* слід вважати право на безперешкодне здійснення релігійних обрядів (ритуалів, церемоній тощо). *Додатковим безпосереднім об'єктом* цього складу злочину може бути недоторканість (життя та здоров'я) потерпілих (священнослужителів, віруючих чи інших осіб), яким може бути завдане фізичне та/або психічне насильство. *Додатковим факультативним об'єктом* кримінально-правової охорони може бути авторитет релігійної організації, тому що держава на рівні Закону захищає права і законні інтереси релігійних організацій [2], також їхні інтереси захищаються іншими нормами КК України.

У юридичному складі злочину «Примушування священнослужителя шляхом фізичного або психічного насильства до проведення релігійного обряду», передбаченому у диспозиції ч. 2 ст. 180 КК України, *обов'язковим*